

WAWRZYNIEC MICHALCZYK

Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu

KRYTERIA KONWERCENCJI POLSKIEJ GOSPODARKI JAKO WYZNACZNIK TEMPА INTEGRACJI WALUTOWEJ

Streszczenie

Celem artykułu jest prezentacja wyników analizy wypełniania przez Polskę kryteriów zbieżności i wpływu procesów konwergencji na celowość oraz tempo integracji ze strefą euro. Autor dokonał przeglądu literatury z zakresu przesłanek i istoty kryteriów konwergencji nominalnej i realnej. Następnie przeprowadzone zostało badanie poziomów wskaźników decydujących o konwergencji w okresie 2004–2012. Ustalono, że ich wartości w polskiej gospodarce odbiegają od pułapów w strefie euro, szczególnie w drugiej części analizowanego okresu. Wciąż niski w porównaniu ze średnią unijną jest poziom PKB na mieszkańca. W związku z tym wydaje się, że na początku 2013 roku Polska pod względem konwergencji nie jest jeszcze gotowa do przyjęcia euro.

Słowa kluczowe: kryteria konwergencji, konwergencja, integracja walutowa, euro

Wprowadzenie

Europejski kryzys finansów publicznych obnażył istotne słabości strefy euro i procesów integracji walutowej. Negatywne zjawiska z nim związane znacznie osłabiły, z jednej strony, dążenia kolejnych państw członkowskich Unii Europejskiej do przyjęcia wspólnego pieniądza, a z drugiej – wolę krajów posługujących się euro do dalszego rozszerzania unii walutowej. Tym niemniej, w obecnym stanie prawnym państwa należące do struktur europejskich, poza Wielką Brytanią i Danią, zobowiązane są do prowadzenia działań ukierunkowanych na spełnienie

kryteriów konwergencji i docelowe przyjęcie wspólnej waluty. Polska nie jest tu wyjątkiem.

Celem niniejszego artykułu jest przedstawienie wyników analizy jednego z aspektów, który istotnie wpływa na możliwe tempo integracji monetarnej polskiej gospodarki ze strefą euro, jakim jest jej konwergencja. W pierwszej części przypomniano przesłanki i istota kryteriów konwergencji, ze wskazaniem na dość dużą swobodę interpretacyjną organów UE w tym zakresie, a następnie skupiono się na wyznacznikach nominalnej i realnej konwergencji gospodarki polskiej z europejską. Jako metody badawcze wykorzystano analizę literatury (pierwsza część artykułu) oraz analizę statystyczną (druga część). Jako okres badawczy przyjęto lata 2004–2012.

1. Kryteria konwergencji i ich interpretacja

Na podstawowe znaczenie konwergencji (zbieżności, podobieństwa) pomiędzy gospodarkami krajów, które zamierzają przyjąć wspólną walutę czy tylko usztywnić wzajemne kursy swoich środków płatniczych, wskazuje teoria optymalnych obszarów walutowych i jej rozwinięcie w postaci tak zwanej teorii konwergencji. Wskazują one główne obszary, na których gospodarki powinny być zbieżne (podobne), tak aby zagwarantować stabilizację kursu czy brak wstrząsów asymetrycznych. Obszarami tymi są stopy procentowe (dysparytet stóp jest fundamentalną przyczyną wahań kursów, przepływu kapitału i ewentualnych szoków), finanse publiczne (odmienne podejścia do polityki fiskalnej mogą indukować różnice w stopach procentowych), inflacja (dywergencje w zakresie inflacji skutkują wahaniami poziomu konkurencyjności), cykl koniunkturalny (nierównomierne wahania popytu i podaży mogą skutkować trudnościami w dopasowaniu jednolitej polityki monetarnej do potrzeb wszystkich krajów tworzących obszar walutowy) oraz struktura gospodarki (specjalizacja wewnątrzgałęziowa, elastyczność cenowa i dochodowa w handlu międzynarodowym)¹.

W literaturze wyróżnia się dwa zasadnicze rodzaje konwergencji – tak zwaną realną i nominalną. Pierwsza dotyczy faktycznego („realnego”) podobień-

¹ Por. W. Michalczyk, *Ewolucja polityki walutowej w Polsce po roku 1989 w perspektywie przystąpienia do strefy euro*, Wydawnictwo UE, Wrocław 2012, s. 121; J. Borowiec, *Unia ekonomiczna i monetarna. Historia, podstawy teoretyczne, praktyka*, Wydawnictwo AE, Wrocław 2001, s. 46–48; J. Borowski, *Polska i UGW: optymalny obszar walutowy?*, „Materiały i Studia” nr 115, NBP, Warszawa 2000, s. 25 i n.

stwa gospodarek, a do jej podstawowych wyznaczników należy zaliczyć symetrię szoków gospodarczych (zbieżność cykli), porównywalną strukturę, a także zbliżoną wydajność czynników produkcji, dochody per capita czy poziomy cen towarów². Z kolei na zbieżność nominalną składa się wyłącznie podobny poziom podstawowych mierników makroekonomicznych, takich jak stopa inflacji, stopy procentowe, dług publiczny, saldo budżetowe, i jest ona w istocie jedynie warunkiem wstępnym konwergencji realnej i zdolności gospodarki jednawalutowej do samoregulacji oraz zachowania i przywracania równowagi³.

W prawodawstwie europejskim odzwierciedlenie znajduje właśnie wymóg zbieżności nominalnej gospodarek krajów aspirujących do strefy euro. Dodatkowo przyjęte w traktacie z Maastricht kryteria konwergencji dotyczą jedynie kilku wskaźników makroekonomicznych i na skutek tego są tylko orientacyjnym punktem odniesienia analizy celowości czy możliwości włączenia danego kraju w proces europejskiej integracji walutowej – ich spełnienie nie daje gwarancji niezakłóconego udziału danego kraju w unii gospodarczej i walutowej. Aby tak było, musiałyby one objąć o wiele szerszy zakres zjawisk zachodzących w gospodarce danego kraju, w tym zwłaszcza na płaszczyźnie mikroekonomicznej⁴.

Należy przypomnieć, że kryteria w obecnej postaci dotyczą inflacji (nie może ona przekraczać o więcej niż 1,5 pkt proc. średniego tempa wzrostu cen w trzech krajach o najbardziej stabilnych cenach w Unii Europejskiej), długoterminowych stóp procentowych (rentowność dziesięcioletnich rządowych papierów wartościowych nie może być wyższa o więcej niż 2 pkt proc. od średniej w trzech krajach o najniższej inflacji), finansów publicznych (w uproszczeniu ujmując, dług publiczny nie może przekraczać 60% rocznego PKB, a deficyt budżetowy – 3% PKB) oraz polityki kursowej (kraj musi przynależeć do mechanizmu stabilizowa-

² J.A. Frankel, *Real Convergence and Euro Adoption in Central and Eastern Europe: Trade and Business Cycle Correlations as Endogenous Criteria for Joining EMU*, w: *Euro Adoption in Central and Eastern Europe: Opportunities and Challenges*, red. S. Schadler, IMF, Washington 2005, s. 9; por. także G. Tchorek, *Konwergencja realna krajów peryferyjnych strefy euro*, w: *Polska w strefie euro. Szanse i zagrożenia*, red. J. Ostaszewski, SGH, Warszawa 2008, s. 33.

³ W. Michalczyk, *Ewolucja...*, s. 123.

⁴ W. Michalczyk, *The Nominal Convergence Criteria and the European Union Member States Outside the Euro Area*, w: *Economic Policy in European Union Member Countries*, red. D. Dluhošová, Slezská univerzita, Opava 2012, s. 399.

nia kursów ERM2 i utrzymywać przez dwa lata relację rynkową własnej waluty wobec euro w przedziale $\pm 15\%$, bez dewaluacji)⁵.

W kontekście konstrukcji kryteriów konwergencji warto wskazać na pewne ich specyficzne czy wręcz kontrowersyjne rozwiązania. Co istotne, przy wyborze trzech krajów o najbardziej stabilnych cenach w celu obliczenia wartości referencyjnej inflacji i stopy procentowej są brane pod uwagę wszystkie państwa Unii Europejskiej, a więc nie tylko należące do strefy euro, a nawet nie wyłącznie te, które zamierzają do niej w ogóle przystąpić. Trudno znaleźć racjonalne wytłumaczenie, dlaczego na przykład tempo wzrostu cen w Wielkiej Brytanii ma decydować o możliwości przyjęcia euro przez kolejne kraje UE. Przy kalkulacjach odrzucane są państwa o znacznie niższym wskaźniku inflacji, zwłaszcza, jeśli jest on ujemny. Oficjalne wykładnie organów europejskich, zawarte w *Raportach o konwergencji*, są jednak często uznaniowe, na przykład przed wybuchem globalnego kryzysu uznawano, że kraje z nawet niewielką deflacją automatycznie nie są zaliczane do państw o najbardziej stabilnych cenach, później w wyniku wszechobecnego ujemnego tempa wzrostu cen doraźnie zmodyfikowano tę zasadę, uznając, że jest ono dopuszczalne, jeśli nie odbiega istotnie od średniego poziomu w UE⁶.

Do innych arbitralnych decyzji organów unijnych należy zaliczyć na przykład uznanie w roku 2012, że Czechy nie spełniają kryterium inflacyjnego ze względu na prognozowaną (!) możliwość przekroczenia wartości referencyjnej, pomimo utrzymywania tempa wzrostu cen w gospodarce przez cały czas na odpowiednio niskim poziomie⁷. Dodatkowo, w tym samym roku władze UE uznały, że przy obliczaniu wartości odniesienia dla poziomu stóp procentowych należy wyeliminować kraje, które stawiają czoła istotnym zjawiskom kryzysowym na rynku długoterminowych obligacji (Grecja, Irlandia)⁸. Z kolei konstrukcja kryterium kursowego zawiera możliwe do interpretacji na wiele sposobów pojęcie

⁵ Protokół w sprawie kryteriów określonych w artykule 121 traktatu ustanawiającego Wspólnotę Europejską oraz protokół w sprawie procedury dotyczącej nadmiernego deficytu, dołączone do Traktatu ustanawiającego Wspólnotę Europejską, OJ C 321, 29.12.2006, s. 37.

⁶ *Convergence Report 2004*, Komisja Europejska, Bruksela 2004, s. 20; *Convergence Report May 2004*, Europejski Bank Centralny, Frankfurt 2004, s. 8; *Convergence Report 2010*, Komisja Europejska, Bruksela 2010, s. 36; *Convergence Report May 2010*, Europejski Bank Centralny, Frankfurt 2010, s. 9–10; por. także A. Torój, *Raporty o konwergencji 2010: zmiany w sposobie kalkulacji wartości referencyjnej dla kryterium stabilności cen*, www.mf.gov.pl (16.01.2013), s. 1–3.

⁷ *Convergence Report 2012*, Komisja Europejska, Bruksela 2012, s. 9.

⁸ *Convergence Report 2012...*, s. 40; *Convergence Report May 2012*, Europejski Bank Centralny, Frankfurt 2012, s. 16; por. także D. Witkowski, *Dyskrecjonalność w zakresie interpretacji*

„poważne napięcia”, których wystąpienie zasadniczo uniemożliwia danemu państwu przystąpienie do strefy euro. Oceniając zmiany kursu i klasyfikując napięcia na rynku walutowym jako „poważne”, organy UE – poza rozmiarami wahań – biorą pod uwagę także kształtowanie czynników determinujących poziom kursu oraz skalę i skuteczność interwencji walutowych⁹.

Szczególnym rozwiązaniem jest także mało kategoryczny sposób sformułowania kryterium fiskalnego. Może ono bowiem być (i często jest) uznawane za spełnione, nawet po przekroczeniu przez dług publiczny czy deficyt dopuszczalnych pułapów, jeśli organy UE uznają, że istnieje tendencja spadkowa w zakresie tych mierników lub wysokie ich wartości są przejściowe bądź incydentalne¹⁰. Wskutek tego, w momencie narodzin strefy euro tylko w trzech krajach poziom długu publicznego był niższy od 60% PKB¹¹. Choć globalny kryzys doprowadził do jeszcze większej eskalacji nierównowagi fiskalnej, to prawo europejskie pozwala uznać „pogorszenie koniunktury gospodarczej” za zjawisko o wyjątkowym i tymczasowym charakterze¹², co znów pozostawia duży margines do subiektywnej decyzji o wypełnieniu (bądź nie) kryteriów konwergencji przez kraje o wysokim poziomie długu i deficytu spowodowanym recesją.

Na krytykę zasługują wysoki stopień niestabilności zasad, uznaniowość, brak jednolitej wykładni ilościowej i nieprzejrzystość oceny wypełniania kryteriów konwergencji przez kraje aspirujące do członkostwa w strefie euro. Taka sytuacja sprawia, że w zależności od potrzeb politycznych podejście do ewaluacji państw pod tym kątem może być łagodzone lub zaostrzane, a determinanty pozagospodarcze mogą mieć istotny wpływ na możliwość dalszego rozszerzania strefy euro¹³.

Podkreślić należy jeszcze inną, istotną słabość kryteriów monetarnych, która uwidoczniła się szczególnie w obliczu globalnego kryzysu finansowo-gospodarczego. Paradoksalnie bowiem utrudniają one akcesję do unii gospodarczej i walutowej krajom, które są bardziej odporne na zjawiska recesyjne (np. Bułgaria, Rumunia, Słowacja, Polska). W ich przypadku spadek tempa wzrostu gospodarczego okazał

wybranych zasad koordynacji polityk gospodarczych w UE – wnioski dla Polski, www.mf.gov.pl (16.01.2013), s. 2.

⁹ *Convergence Report May 2008*, Europejski Bank Centralny, Frankfurt 2008, s. 12.

¹⁰ *Traktat...*, srt. 104, pkt 2.

¹¹ *Convergence Report*, European Monetary Institute, Frankfurt 1998, s. 25.

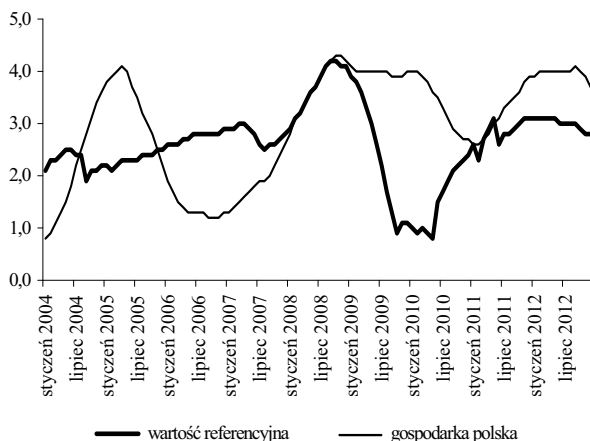
¹² Art. 2 pkt 1 Rozporządzenia Rady nr 1467/97 z dnia 7 lipca 1997 r. w sprawie przyspieszenia i wyjaśnienia procedury nadmiernego deficytu, OJ L 209, 02.08.1997, s. 6, z późn. zm.

¹³ W. Michalczyk, *The Nominal...*, s. 400.

się, jak się wydaje, zbyt słaby, by istotnie obniżyć inflację czy stopy procentowe, przynajmniej w początkowej fazie. W tym kontekście wskazać należy jeszcze dodatkowo na rozbieżność między interpretacją traktatowego pojęcia „stabilne ceny” w stosunku do krajów należących do unii walutowej (cel inflacyjny Europejskiego Banku Centralnego) i państw UE spoza strefy euro (kryterium konwergencji). W pierwszym przypadku jest to poniżej, ale blisko 2%¹⁴, w drugim – średnio 1–4%. To zróżnicowanie wydaje się nie mieć ekonomicznego uzasadnienia.

2. Gospodarka polska a nominalne kryteria konwergencji

W dużej części analizowanego okresu (2004–2012) tempo wzrostu cen w Polsce przekraczało poziom dopuszczalny przez kryterium konwergencji. Jeśli uwzględni się wskazania organów Unii Europejskiej i wyeliminuje z listy krajów o najbardziej stabilnych cenach te, których stopa deflacji znacznie odbiega

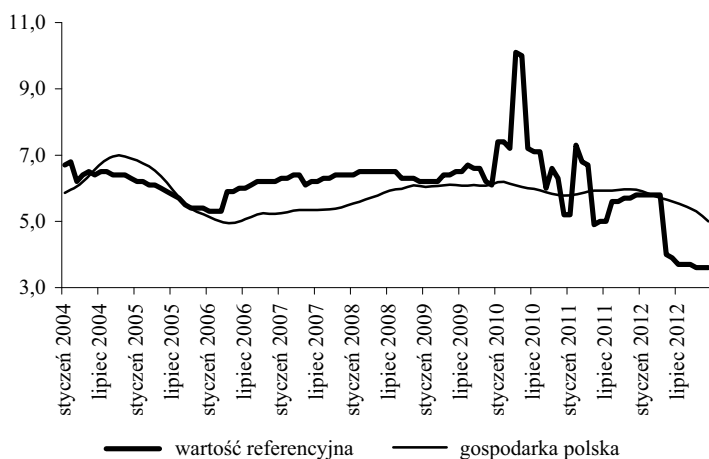
Z uwagi na znaczną rozbieżność między ujemną stopą inflacji a średnią w UE w obliczeniach wartości referencyjnej pominięto do sierpnia 2004 r. – Litwę, od listopada 2009 roku do maja 2011 roku – Irlandię i od czerwca 2010 roku do stycznia 2011 roku – Łotwę.

Rysunek 1. Wypełnianie kryterium inflacyjnego przez Polskę w latach 2004–2012 (średnioroczna stopa inflacji; w %)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Eurostatu, <http://epp.eurostat.ec.europa.eu> (16.01.2013).

¹⁴ *The Definition of Price Stability*, www.ecb.europa.eu/mopo/strategy/pricestab/html/index.en.html (16.01.2013).

od średniej europejskiej, to gospodarka polska wypełniała kryterium inflacyjne w okresach: I–VII 2004 r., XI 2005 r. – IX 2008 r. oraz I i III–V 2011 r. (rys. 1). Za zwiększenie tempa wzrostu cen na przełomie lat 2004 i 2005 odpowiadał efekt akcesyjny, natomiast główną przyczyną trudności z utrzymaniem inflacji na właściwym poziomie po 2008 roku był wspomniany znaczny spadek wartości referencyjnej kryterium w wyniku powszechnej wówczas w gospodarce europejskiej deflacji, a także okresy deprecjacji złotego, która wpływała dodatnio na stopę inflacji, sukcesywny wzrost cen żywności i podwyżka stawki podatku od towarów i usług¹⁵.

Z uwagi na znaczną rozbieżność między ujemną stopą inflacji a średnią w UE w obliczeniach wartości referencyjnej pominięto do sierpnia 2004 roku – Litwę, od listopada 2009 roku do maja 2011 roku – Irlandię, i od czerwca 2010 roku do stycznia 2011 roku – Łotwę. Ze względu na istotne zaburzenia funkcjonowania rynków finansowych w obliczeniach wartości referencyjnej pominięto również od czerwca 2011 roku – Irlandię, i od maja 2012 roku – Grecję.

Rysunek 2. Wypełnianie kryterium stóp procentowych przez Polskę w latach 2004–2012 (średnioroczna rentowność długoterminowych papierów rządowych; w%)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Eurostatu, epp.eurostat.ec.europa.eu, (16.01.2013).

Jeśli chodzi o konwergencję długoterminowej stopy procentowej, to sytuacja wygląda tu tylko nieco bardziej korzystnie. Wynika to głównie ze znacznych

¹⁵ Por. np. *Raport o inflacji – marzec 2012 r.*, NBP, Warszawa 2012, s. 6; *Raport o inflacji – listopad 2011 r.* NBP, Warszawa 2011, s. 6; *Raport o inflacji – lipiec 2011 r.*, NBP, Warszawa 2011, s. 5.

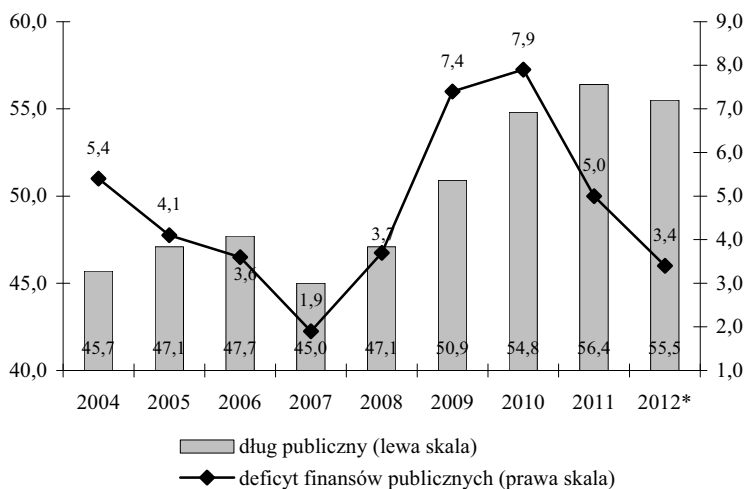
wahań wartości referencyjnej po 2009 roku w efekcie ciągłych przeszacowań w składzie grupy trzech krajów o najbardziej stabilnych cenach oraz z istotnych trudności w jej rzetelnym obliczaniu, będących skutkiem przyjętych przez organy UE zasad interpretacji postanowień traktatowych. Co więcej, po wyeliminowaniu państw, w których kryzys finansów publicznych nie pozwala uznać, że rentowność ich długoterminowych obligacji jest miarodajna do oceny konwergencji ze względu na jej znaczne odbieganie od średniej europejskiej, w ostatnim okresie, czyli od połowy 2012 roku, wartość referencyjna tego kryterium jest ustalana wyłącznie na podstawie danych ze Szwecji. Jest ona bowiem jedynym krajem o najbardziej stabilnych cenach, który nie doświadcza kryzysu. W analizowanym okresie poziom długoterminowej stopy procentowej w Polsce był zasadniczo dość stabilny i nie wykroczył poza przedział od 5% do 7% (rys. 2) Jednak w wyniku istotnych wahań wartości referencyjnej to kryterium konwergencji było spełnione w następujących okresach: I–V 2004 r., X 2005 r. – XI 2009 r., I–XI 2010 r., II–IV 2011 r. i III–IV 2012 r.

Oba wskaźniki fiskalne decydujące o wypełnieniu kryterium konwergencji kształtowały się w analizowanym okresie na dopuszczalnych pułapach jedynie w 2007 roku, kiedy deficyt sektora finansów publicznych był na rekordowo niskim poziomie, czyli 1,9% PKB (rys. 3). W pozostałych latach, mimo że dług publiczny nie przekraczał limitu 60% PKB, saldo budżetowe wahało się w przedziale od –7,9% do –3,4%, co sprawiało, że kryterium fiskalne nie można było uznać za spełnione. Jednak prognozy Komisji Europejskiej wskazują na kontynuację trwającej od 2010 roku tendencji spadkowej w zakresie deficytu finansów publicznych i osiągnięcie w 2014 roku przez ten wskaźnik akceptowanego poziomu¹⁶.

Złoty w badanym okresie nie uczestniczył w mechanizmie ERM2 i z tej przyczyny kursowego kryterium konwergencji nie można uznać za wypełnione. Jednak wahania kursu złotego również są znaczne, zwłaszcza od 2009 roku. Na przykład w latach 2009–2010, zmiany relacji EUR/PLN w okresie poprzedzających 24 miesięcy (minimalny okres utrzymywania stabilnego kursu, konieczny do wypełnienia kryterium kursowego) osiągały rozmiar aż około $\pm 20\%$ względem kursu średniego¹⁷. Używając jako miary zmienności kursu wskaźnik ERV, stosowany przez Europejski Bank Centralny, można zaobserwować jego gwałtowny wzrost od momentu rozpoczęcia się kryzysu w gospodarce światowej (rys. 4).

¹⁶ *General Government Data – Autumn 2012*, http://ec.europa.eu/economy_finance/db_indicators/gen_gov_data/documents/2012/autumn2012_country_en.pdf (16.01.2013), s. 111.

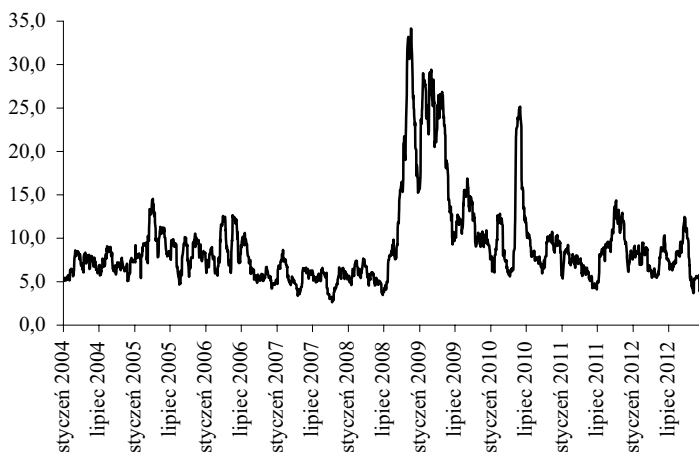
¹⁷ Obliczenia własne na podstawie danych NBP, www.nbp.pl (16.01.2013).

* Prognoza.

Rysunek 3. Wypełnianie kryteriów fiskalnych przez Polskę w latach 2004–2014 (w % PKB)

Źródło: opracowanie własne na podstawie *General Government Data – Autumn 2012*, http://ec.europa.eu/economy_finance/db_indicators/gen_gov_data/documents/2012/autumn2012_country_en.pdf (16.01.2013), s. 111 i 113.

Rysunek 4. Zmienność kursu złotego względem euro w latach 2004–2012 mierzona wskaźnikiem ERV

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych NBP, www.nbp.pl (16.01.2013).

Późniejszy okres nie przynosi jednak stabilizacji i kurs złotego względem euro ulega co pewien czas istotnym napięciom i rozchwianiu (np. w drugiej połowie 2011 r. i 2012 r.). Poziom wskaźnika ERV na tle innych krajów UE o płynnych kursach również jest dość wysoki. Przykładowo, podczas ostatniego w badanym przedziale okresu większych wahań na europejskim rynku walutowym, czyli od VI do IX 2012 r., miesięczny ERV dla leja wynosił od 1,9 do 7,3, dla funta – od 5,3 do 6,3, dla korony czeskiej – od 5,5 do 8,5, dla korony szwedzkiej – od 6,0 do 10,0, dla forinta – od 7,1 do 10,5, a dla złotego od 8,5 do 10,3¹⁸.

Podsumowując analizę wypełniania kryteriów nominalnych przez polską gospodarkę, warto jeszcze przytoczyć konkluzje opublikowanych w 2012 roku przez Komisję Europejską i Europejski Bank Centralny *Raportów o konwergencji*. Komisja podkreśla w swoim raporcie, że Polska spełnia wyłącznie kryterium stóp procentowych, ponieważ w marcu 2012 roku, który przyjęto za punkt odniesienia, wartość stóp w Polsce była przez krótki czas równa pułapowi referencyjnemu (rys. 2). Niemniej jednak prognozy przytaczane w tej publikacji wskazują na możliwość wypełnienia w perspektywie kilku lat również kryterium inflacyjnego i fiskalnego¹⁹. Do podobnych, optymistycznych wniosków dochodzą autorzy raportu wydanego przez Europejski Bank Centralny, zwracając uwagę na możliwość obniżenia tempa wzrostu cen w Polsce w kolejnych latach²⁰.

3. Konwergencja realna gospodarki polskiej względem europejskiej

Pewne wnioski przynosi również analiza podstawowych wyznaczników konwergencji realnej gospodarki polskiej względem krajów strefy euro. Charakterystycznym zjawiskiem w badanym okresie jest duża zmienność tempa wzrostu PKB w poszczególnych państwach, a także jego istotna rozbieżność. O ile w okresie 2004–2012 w Polsce realny przyrost PKB wahał się w przedziale od 1,6% w 2009 roku do 6,8% w 2007 roku, co dało stopę wzrostu w całym okresie na poziomie 46,6%, o tyle w krajach tak zwanego trzonu strefy euro wyniki te były zupełnie odmienne (tab. 1). Na przykład w Niemczech przedział ten wynosił od –5,1% do 4,2%, a całkowity przyrost PKB w analizowanym okresie był równy 13,3%, a we Francji wynosił od –3,1% do 2,5% oraz 9,8%. Co więcej,

¹⁸ *Monitor konwergencji nominalnej*, www.mf.gov.pl (16.01.2013).

¹⁹ *Convergence Report 2012...*, s. 19–22.

²⁰ *Convergence Report May 2012...*, s. 59–60.

Polska w 2009 roku była jedynym krajem, którego PKB się nie zmniejszył, mimo spadku całkowitego produktu strefy euro na poziomie 4,4%.

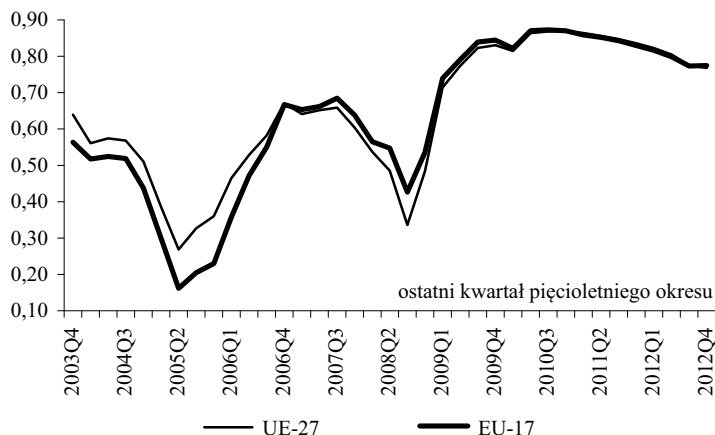
Tabela 1. Tempo przyrostu realnego PKB w krajach Unii Europejskiej w latach 2004–2012 (%)

Kraj	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012*	2004–2012*
Słowacja	5,1	6,7	8,3	10,5	5,8	-4,9	4,4	3,2	2,6	49,3
Polska	5,3	3,6	6,2	6,8	5,1	1,6	3,9	4,3	2,4	46,6
Bułgaria	6,7	6,4	6,5	6,4	6,2	-5,5	0,4	1,7	0,8	32,9
Litwa	7,4	7,8	7,8	9,8	2,9	-14,8	1,5	5,9	2,9	32,9
Rumunia	8,5	4,2	7,9	6,3	7,3	-6,6	-1,1	2,2	0,8	32,4
Estonia	6,3	8,9	10,1	7,5	-4,2	-14,1	3,3	8,3	2,5	29,3
Czechy	4,7	6,8	7,0	5,7	3,1	-4,5	2,5	1,9	-1,3	28,4
Łotwa	8,9	10,1	11,2	9,6	-3,3	-17,7	-0,9	5,5	4,3	26,8
Luksemburg	4,4	5,3	4,9	6,6	-0,7	-4,1	2,9	1,7	0,4	23,0
Szwecja	4,2	3,2	4,3	3,3	-0,6	-5,0	6,6	3,7	1,1	22,3
Cypr	4,2	3,9	4,1	5,1	3,6	-1,9	1,3	0,5	-2,3	19,7
Malta	-0,3	3,6	2,6	4,1	3,7	-2,4	2,7	1,6	1,0	17,7
Słowenia	4,4	4,0	5,8	7,0	3,4	-7,8	1,2	0,6	-2,3	16,6
Austria	2,6	2,4	3,7	3,7	1,4	-3,8	2,1	2,7	0,8	16,5
Irlandia	4,4	5,9	5,4	5,4	-2,1	-5,5	-0,8	1,4	0,4	14,8
Finlandia	4,1	2,9	4,4	5,3	0,3	-8,5	3,3	2,7	0,1	14,8
Belgia	3,3	1,8	2,7	2,9	1,0	-2,8	2,4	1,8	-0,2	13,5
Niemcy	1,2	0,7	3,7	3,3	1,1	-5,1	4,2	3,0	0,8	13,3
Holandia	2,2	2,0	3,4	3,9	1,8	-3,7	1,6	1,0	-0,3	12,3
Hiszpania	3,3	3,6	4,1	3,5	0,9	-3,7	-0,3	0,4	-1,4	10,6
Francja	2,5	1,8	2,5	2,3	-0,1	-3,1	1,7	1,7	0,2	9,8
Wlk. Brytania	2,9	2,8	2,6	3,6	-1,0	-4,0	1,8	0,9	-0,3	9,4
Węgry	4,8	4,0	3,9	0,1	0,9	-6,8	1,3	1,6	-1,2	8,4
Dania	2,3	2,4	3,4	1,6	-0,8	-5,7	1,6	1,1	0,6	6,4
Portugalia	1,6	0,8	1,4	2,4	0,0	-2,9	1,9	-1,6	-3,0	0,4
Włochy	1,7	0,9	2,2	1,7	-1,2	-5,5	1,8	0,4	-2,3	-0,6
Grecja	4,4	2,3	5,5	3,5	-0,2	-3,1	-4,9	-7,1	-6,0	-6,3
EUR-17	2,2	1,7	3,2	3,0	0,4	-4,4	2,0	1,4	-0,4	9,2
UE-27	2,5	2,1	3,3	3,2	0,3	-4,3	2,1	1,5	-0,3	10,6

* Prognoza.

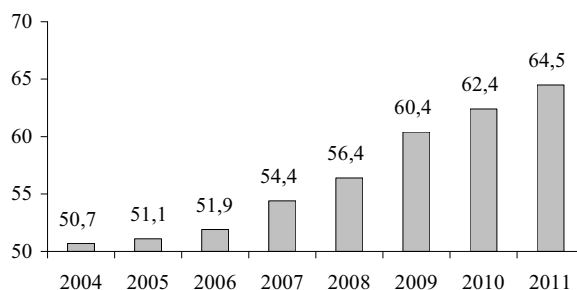
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Eurostatu, <http://epp.eurostat.cec.eu.int> (16.01.2013).

Warto także zauważyć, że właściwie oprócz 2009 roku, gdy we wszystkich gospodarkach w Unii Europejskiej odnotowano spowolnienie, można wymienić państwa członkowskie zarówno o rosnącej, jak i zmniejszającej się stopie wzrostu. Wydaje się to świadczyć o niskiej konwergencji polskiego cyklu koniunkturalnego względem krajów strefy euro. Jednak jeśli przeanalizuje się współczynniki korelacji między kwartalnymi przyrostami realnego PKB w Polsce i w strefie euro dla okresów pięcioletnich, to można zaobserwować – paradoksalnie – okresy istotnej tendencji wzrostowej (rys. 5). Po przystąpieniu Polski do Unii Europejskiej wartości współczynników obniżyły się, co było, jak się wydaje, skutkiem efektu akcesyjnego. Później można było zauważyć około dwuletni okres zwiększania się skali korelacji, a w okresie wybuchu globalnego kryzysu znów zaczęła ona spadać. Jednak w ostatniej części badanego przedziału ponownie odżyła tendencja wzrostowa, która sprawiła, że wartość współczynnika korelacji między przyrostami realnego PKB w Polsce i w strefie euro (i analogicznie, w całej Unii Europejskiej) w latach 2008–2012 ustabilizowała się na wysokim poziomie, równym około 0,8.

Rysunek 5. Współczynniki korelacji między kwartalnym tempem wzrostu realnego PKB w Polsce a jego zmianami w całej Wspólnocie i w strefie euro w pięcioletnich okresach lat 1999–2012

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych Eurostatu, <http://epp.eurostat.ec.europa.eu> (16.01.2013).

Rysunek 6. PKB per capita w Polsce mierzone w PPS w latach 2004–2011 (względem średniej w 27 krajach UE; w %)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Eurostatu, <http://epp.eurostat.ec.europa.eu> (16.01.2013).

Istniejące rozbieżności w tempach wzrostu PKB przyczyniają się także do wzrostu skali efektu doganiania. Produkt per capita (mierzony w PPS) w gospodarce polskiej zwiększył się bowiem z poziomu około 51% średniej unijnej w 2004 roku do ponad 64% w roku 2011 (rys. 6; dane za 2012 r. nie były dostępne). Jeśli zatem konwergencję realną mierzyć za pomocą tego wskaźnika, to również tutaj widać wyraźną tendencję wzrostową, choć gospodarce krajowej jeszcze daleko do średniego europejskiego poziomu. Gdyby utrzymało się średnie tempo przyrostu PKB per capita z analizowanego okresu (dla Polski – około 5,5%, a dla całej UE – około 2,0%), to poziom UE zostanie osiągnięty dopiero w 2024 roku²¹.

Podsumowanie

Jak można zaobserwować na podstawie wyników analizy wskaźników konwergencji nominalnej i realnej, wartości mierników charakteryzujących polską gospodarkę odbiegają od poziomów w strefie euro. Zwłaszcza w drugiej części analizowanego okresu tempo wzrostu cen i długoterminowa stopa procentowa były zbyt wysokie w porównaniu z wymogami określonymi przez kryteria z Maastricht. Podobne zjawisko dotyczy stopnia zmienności kursu walutowego, a także należy odnotować wciąż występujące problemy ze zrównoważeniem finansów

²¹ Obliczenia własne na podstawie danych Eurostatu, <http://epp.eurostat.ec.europa.eu> (16.01.2013).

publicznych. Tego niezbyt optymistycznego obrazu dopełnia wciąż niski w porównaniu ze średnią unijną poziom PKB na mieszkańca.

Na podstawie spostrzeżeń dotyczących jednego z aspektów wpływających na tempo integracji walutowej Polski ze strefą euro logiczne wydaje się stwierdzenie, że obecnie (początek 2013 r.) gospodarka naszego kraju nie jest jeszcze gotowa do zastąpienia złotego przez wspólny pieniądź. Niemniej jednak prognozy wskazują na poprawę w ciągu kilku lat sytuacji w zakresie konwergencji, co może oznaczać, że wkrótce warto rozpocząć starania o akcesję do mechanizmu ERM2, tak by po utrzymaniu w nim złotego przez wymagane dwa lata spełnić wszystkie kryteria zbieżności i przyjąć euro. Nie można jednak zapominać, że decydujący wpływ na celowość i możliwość akcesji do strefy wspólnej waluty mogą mieć i inne zjawiska. W tym kontekście szczególnie istotny jest dalszy przebieg trwającego w unii walutowej kryzysu finansów publicznych. Ważna jest również sytuacja polityczna zarówno w Polsce – ponieważ wpływa na możliwość dokonania koniecznej zmiany konstytucji – jak i w całej Unii Europejskiej, gdyż jest silnie skorelowana z motywacją krajów członkowskich i władz wspólnotowych do dalszego rozszerzania strefy euro.

Literatura

- Borowiec J., *Unia ekonomiczna i monetarna. Historia, podstawy teoretyczne, praktyka*, Wydawnictwo AE, Wrocław 2001.
- Borowski J., *Polska i UGW: optymalny obszar walutowy?*, „Materiały i Studia” nr 115, NBP, Warszawa 2000.
- Convergence Report 2004*, Komisja Europejska, Bruksela 2004.
- Convergence Report 2010*, Komisja Europejska, Bruksela 2010.
- Convergence Report 2012*, Komisja Europejska, Bruksela 2012.
- Convergence Report May 2004*, Europejski Bank Centralny, Frankfurt 2004.
- Convergence Report May 2008*, Europejski Bank Centralny, Frankfurt 2008..
- Convergence Report May 2010*, Europejski Bank Centralny, Frankfurt 2010.
- Convergence Report May 2012*, Europejski Bank Centralny, Frankfurt 2012.
- Convergence Report*, European Monetary Institute, Frankfurt 1998.
- epp.eurostat.ec.europa.eu.
- Frankel J.A., *Real Convergence and Euro Adoption in Central and Eastern Europe: Trade and Business Cycle Correlations as Endogenous Criteria for Joining EMU*,

- w: *Euro Adoption in Central and Eastern Europe: Opportunities and Challenges*, red. S. Schadler, IMF, Washington 2005.
- General Government Data – Autumn 2012*, http://ec.europa.eu/economy_finance/db_indicators/gen_gov_data/documents/2012/autumn2012_country_en.pdf.
- Michalczyk W., *Ewolucja polityki walutowej w Polsce po roku 1989 w perspektywie przystąpienia do strefy euro*, Wydawnictwo UE, Wrocław 2012.
- Michalczyk W., *The Nominal Convergence Criteria and the European Union Member States Outside the Euro Area*, w: *Economic Policy in European Union Member Countries*, red. D. Dluhošová, Slezská univerzita, Opava 2012.
- Monitor konwergencji nominalnej*, www.mf.gov.pl.
- Raport o inflacji – lipiec 2011 r.*, NBP, Warszawa 2011.
- Raport o inflacji – listopad 2011 r.*, NBP, Warszawa 2011.
- Raport o inflacji – marzec 2012 r.*, NBP, Warszawa 2012.
- Rozporządzenie Rady nr 1467/97 z dnia 7 lipca 1997 r. w sprawie przyspieszenia i wyjaśnienia procedury nadmiernego deficytu*, OJ L 209, 2.08.1997, z późn. zm.
- Tchorek G., *Konwergencja realna krajów peryferyjnych strefy euro*, w: *Polska w strefie euro. Szanse i zagrożenia*, red. J. Ostaszewski, SGH, Warszawa 2008.
- The Definition of Price Stability*, www.ecb.europa.eu/mopo/strategy/pricestab/html/index.en.html.
- Torój A., *Raporty o konwergencji 2010: zmiany w sposobie kalkulacji wartości referencyjnej dla kryterium stabilności cen*, www.mf.gov.pl.
- Traktat ustanawiający Wspólnotę Europejską*, OJ C 321, 29.12.2006.
- Witkowski D., *Dyskrecjonalność w zakresie interpretacji wybranych zasad koordynacji polityk gospodarczych w UE – wnioski dla Polski*, www.mf.gov.pl.
- www.nbp.pl.

THE CONVERGENCE CRITERIA OF POLISH ECONOMY AS AN INDICATOR OF THE PACE OF MONETARY INTEGRATION

Summary

The article aims at the presentation of the results of the analysis of the convergence criteria fulfilment by Polish economy and of the impact of convergence processes on the rationality and the pace of monetary integration with the euro zone. The author made a review of the literature on the determinants and the essence of nominal and real convergence criteria. Then there was a research made, on the levels of the indicators which

determine the convergence, in the period of 2004–2012. It was observed that their values in Polish economy diverge from the euro zone levels, especially in the second part of the analysed period. GDP per capita is still low when compared with the EU's average. Consequently, at the beginning of 2013, Poland – in the context of the convergence – seems to be not ready to adopt euro.

Keywords: convergence criteria, convergence, monetary integration, euro